

Memorie van Toelichting

1. Inleiding

Met dit wetsvoorstel wordt geregeld dat verantwoordingsorganen en belanghebbendenorgaan bij pensioenfondsen een goedkeuringsrecht krijgen op het uitsluitingenbeleid van het pensioenfonds en een adviesrecht op het verantwoord beleggingsbeleid. Dit maakt het bijvoorbeeld mogelijk dat een verantwoordingsorgaan (Vo) of belanghebbendenorgaan (Bo) ervoor zorgt dat een pensioenfonds tabaksbedrijven uitsluit van haar beleggingsportefeuille of het pensioenfondsbestuur adviseert een duurzamer beleggingsbeleid te voeren. Het beleggingsbeleid zal hierdoor beter gaan corresponderen met de voorkeuren van de deelnemer. Dit wetsvoorstel schrijft op geen enkele wijze voor welke keuzes pensioenfondsen zouden moeten maken in hun beleggingsbeleid, maar geeft de deelnemer enkel meer invloed op het te voeren beleid.

De overheid verplicht werknemers uit een groot aantal sectoren via de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds 2000 (Bpf 2000) aan te sluiten bij, en daardoor premie af te dragen aan, het pensioenfonds van die sector. Andere werknemers zijn bijvoorbeeld verplicht aangesloten bij een ondernemingspensioenfonds of een beroepspensioenfonds. Dit maakt het naar het oordeel van de indiener extra van belang dat het pensioenfonds waarbij de deelnemer verplicht is aangesloten, bij de invulling van haar taak aansluit bij de wensen van de deelnemers en hen daarbij meer zeggenschap geeft. Zeker nu indiener constateert dat deelnemers uitgesproken opvattingen hebben over het beleggingsbeleid, en dan in bijzonder de keuze waarin het fonds wel of niet belegt. Zo wil de beweging ABP Fossielvrij, die meer dan 10.000 deelnemers vertegenwoordigt, dat het beleggingsbeleid van hun pensioenfonds wordt aangepast. Of neem de longartsen die via hun pensioenfonds verplicht belegden in tabak. In de context van dit wetsvoorstel wordt onder pensioendeelnemers in elk geval actieve deelnemers en gepensioneerden verstaan. In sommige fondsen zijn inactieve deelnemers ('gewezen' deelnemers of 'slapers') ook vertegenwoordigd in het Vo. In die gevallen wordt onder deelnemers zowel actieve, inactieve en gepensioneerde deelnemers verstaan.

Pensioendeelnemers die zijn aangesloten bij een fonds met een belanghebbendenorgaan hebben op dit moment via dat belanghebbendenorgaan een goedkeuringsrecht op het strategisch beleggingsbeleid van hun pensioenfonds. Bij pensioenfondsen met een verantwoordingsorgaan – waarbij het merendeel van de deelnemers is aangesloten – heeft het Vo vooral adviesrechten en heeft het bestuur geen specifieke goedkeuring nodig van het Vo voor het uitsluitingenbeleid. Ook is er op dit moment geen geëxpliciteerd adviesrecht van het Vo op het verantwoord beleggingsbeleid.

De indiener wil expliciet opnemen dat het belanghebbendenorgaan zijn goedkeuring moet verlenen aan het uitsluitingenbeleid van het fonds en een expliciet adviesrecht invoeren voor het verantwoord beleggingsbeleid. Daarnaast wil de indiener dat het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid bij pensioenfondsen met een verantwoordingsorgaan onderworpen wordt aan het advies van dat orgaan, en het uitsluitingenbeleid onderworpen wordt aan de goedkeuring van het Vo.

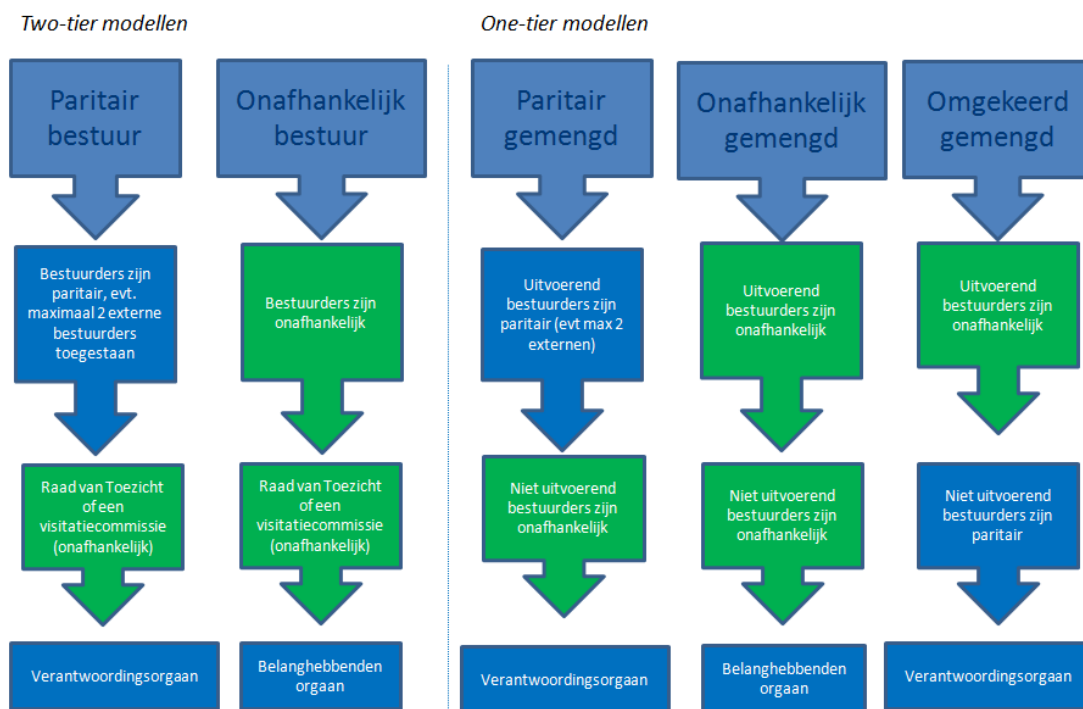
Onder verantwoord beleggingsbeleid wordt in dit voorstel verstaan het verantwoord beleggingsbeleid zoals vastgelegd in de Code Pensioenfondsen en de Pensioenwet. In de Pensioenwet is bijvoorbeeld opgenomen dat een pensioenfonds “in zijn jaarverslag [vermeldt] op welke wijze het beleggingsbeleid rekening houdt met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen”.

2. Governance pensioenfondsen

Omdat de regelgeving voor de besluitvorming, onder andere inzake het beleggingsbeleid, per bestuursmodel verschilt, is enige uitleg over de bestuursmodellen op zijn plaats alvorens de voorgestelde wijziging inhoudelijk wordt besproken.

In de Wet versterking bestuur pensioenfondsen wordt onderscheid gemaakt tussen een vijftal bestuursmodellen:

1. Paritair bestuur
2. Onafhankelijk bestuur
3. Paritair gemengd bestuur
4. Onafhankelijk gemengd bestuur
5. Omgekeerd gemengd bestuur

Figuur 2.1: bestuursmodellen pensioenfondsen

Deze figuur is ontleend aan de brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid betreffende de evaluatie Wet versterking bestuur pensioenfondsen (32043-392).

In figuur 2.1 worden de belangrijkste verschillen tussen de modellen schematisch weergegeven. Bij de modellen met een onafhankelijk bestuur (2 en 4) is sprake van een belanghebbendenorgaan. Aangezien belanghebbenden bij modellen 2 en 4 geen deel uitmaken van het bestuur zelf, zijn zij vertegenwoordigd in het belanghebbendenorgaan dat een aanzienlijk sterkere positie heeft dan het verantwoordingsorgaan. Bij de overige modellen, de modellen met een paritair en omgekeerd gemengd bestuur, is sprake van een

verantwoordingsorgaan. Het bestuur is bij deze bestuursmodellen samengesteld uit vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en gepensioneerden. Het verschil in bevoegdheden komt onder andere tot uiting in het feit dat het bestuur bij een pensioenfonds met een belanghebbendenorgaan voor een aantal zaken goedkeuring nodig heeft van het belanghebbendenorgaan, waaronder het strategische beleggingsbeleid (artikel 115c, Pensioenwet). Bij pensioenfondsen met een verantwoordingsorgaan hoeft het bestuur louter advies te vragen (artikel 115a Pensioenwet).

Verder is het op dit moment voor pensioenfondsen al verplicht in het jaarverslag te vermelden op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen (artikel 135 Pensioenwet). Zij moeten dit melden in het jaarverslag zo dat betrokken partijen een (beknopte) uitleg daarvan tot zich kunnen nemen. Dit wetsvoorstel gaat een stap verder.

3. Meer zeggenschap deelnemers

Het doel van dit wetsvoorstel is het vergroten van de invloed van deelnemers bij verplichtgestelde pensioenfondsen. Dit wordt bewerkstelligd door enerzijds het Vo goedkeuringsrecht te geven met betrekking tot het uitsluitingenbeleid en adviesrecht te geven voor wat betreft het verantwoord beleggingsbeleid en anderzijds het recht van het Bo om goedkeuring te verlenen aan het verantwoord beleggingsbeleid te expliciteren.

De indiener stelt zich op het standpunt dat door deelnemers meer invloed te geven het draagvlak onder het pensioenstelsel kan worden versterkt. Door de wijziging kunnen deelnemers er voor zorgen dat hun wensen en belangen beter weerklank vinden bij het pensioenfondsbestuur en in het beleggingsbeleid. Door de rol van het verantwoordingsorgaan en het belanghebbendenorgaan te versterken kunnen de wensen en belangen van die deelnemers beter weerklank vinden in het handelen van het fondsbestuur.

Verplichte deelname

Op dit moment wordt een groot deel van de werknemers en gepensioneerden (meer dan 5 miljoen actieve deelnemers, meer dan 3 miljoen pensioenontvangers) verplicht om deel te nemen bij een bedrijfstakpensioenfonds, ondernemingspensioenfonds of beroepspensioenfonds. Dit is door de overheid verplicht via de Wet Bpf 2000 en lagere regelgeving. Tegelijkertijd hebben deelnemers maar zeer beperkt invloed op het beleggingsbeleid van hun pensioenfonds. Dat beperkt zich nu tot het verkiezen van het verantwoordingsorgaan of vertegenwoordiging in het belanghebbendenorgaan.

Vanwege de verplichtstelling via de Wet Bpf 2000 past het de overheid om nadere regels te stellen voor de governance van pensioenfondsen. Sterker nog, dit is zelfs wenselijk zodat deelnemers beschermd worden. Dit heeft de wetgever reeds gedaan, meest recentelijk via de Wet versterking bestuur pensioenfondsen. Zoals verwoord in de Memorie van Toelichting op dat wetsvoorstel: *“Voor het behoud van het vertrouwen in het stelsel van aanvullende pensioenen is het van groot belang dat deelnemers en pensioengerechtigden er zeker van kunnen zijn dat het bestuur van hun fonds deskundig is, «in control» is en hun belangen op evenwichtige wijze afweegt.”*¹

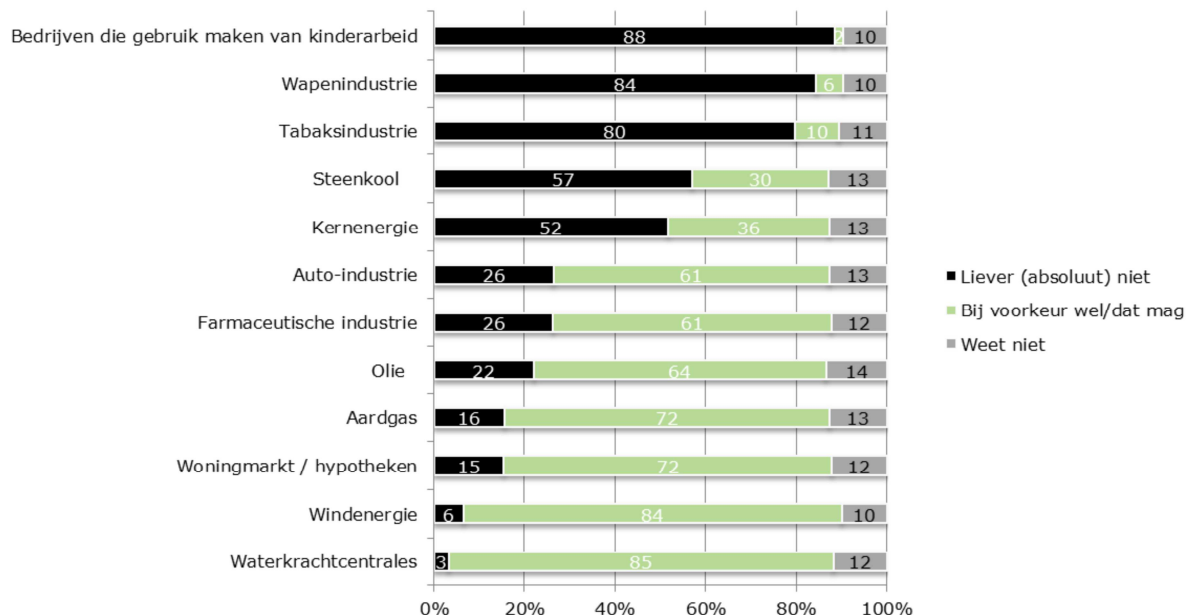
¹ Kamerstukken II 2012/13, 33182, 3, p. 2.

De initiatiefnemer deelt deze opvatting. Hij vindt het, vanwege de verplichte deelname aan een bepaald pensioenfonds, van belang dat deelnemers meer invloed krijgen op het beleid van hun pensioenfonds. Zij staan immers een aanzienlijk deel van hun salaris af aan pensioenpremie, en kunnen niet kiezen aan welk pensioenfonds ze dat doen. Hun keuzevrijheid wordt door overheidsbeleid beperkt. Daarbij past een wettelijk kader waarbij de deelnemer invloed heeft en binnen het fonds voldoende zeggenschap krijgt.

Discrepantie wensen deelnemers en fondsbeleid

De urgentie van dit voorstel, dat meer invloed geeft aan deelnemers als het gaat om het verantwoord beleggingsbeleid, wordt onderstreept door de huidige discrepantie tussen de wensen van deelnemers en het daadwerkelijk door pensioenfondsen gevoerde (beleggings)beleid. Uit onderzoek van de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling blijkt dat slechts 28% van de pensioenfondsen haar deelnemers betrekt bij het beleggingsbeleid.² Bewegingen als ABP Fossielvrij en TabakNee laten zien dat hiertoe wel een behoefte bestaat. Het voelt voor deze mensen onrechtvaardig dat met hun pensioengeld geïnvesteerd wordt in bedrijven en bedrijfstakken waar zij een grote mate van aversie tegen hebben. Uit onderzoek van de universiteit van Tilburg blijkt bijvoorbeeld dat 70% van de respondenten de voorkeur geeft aan maatschappelijk verantwoorde investeringen, zelfs in het theoretische geval dat dit zou betekenen dat dit een lager rendement tot gevolg zou hebben.³

Dat het beleid van pensioenfondsen op dit moment onvoldoende kan worden gecorrigeerd door deelnemers om beter aan te sluiten bij haar wensen blijkt voorts uit het feit dat op dit moment 80% van de pensioenfondsen in tabak belegt, terwijl 80% van de deelnemers hier tegen is.⁴ Waar 57% van de deelnemers niet wil beleggen in steenkool sluit geen enkele van de vijf grootste pensioenfondsen dat op dit moment expliciet uit.

² VBDO, 'Raadplegen deelnemers pensioenfondsen over duurzaam beleggen' (januari 2015), vbdo.nl/files/media/VBDOhandleidingdef.pdf, 6

³ Bogers & Pownall, 'Attitudes towards socially and environmentally responsible investment', Journal of Behavioral and Experimental Finance, 2014, afl. 1, p. 27-44.

⁴ I&O Research, 'Onderzoek pensioendeelnemers: Visie op beleggingsbeleid' (2015), ioresearch.nl/Portals/0/Rapport%20Trouw%20pensioendeelnemers%20DEF.pdf, 15

Figuur 2.2: beleggingsvoorkeuren deelnemers pensioenfondsen

I&O Research, 'Onderzoek pensioendeelnemers: Visie op beleggingsbeleid' (2015)

De commissie Frijns, die het pensioenstelsel onderzocht, heeft eerder aangegeven dat het noodzakelijk is de houding van deelnemers en werkgevers betreffende duurzaamheid als uitgangspunt te nemen voor het beleggingsbeleid: *“Het bestuur van het fonds dient na te gaan wat de houding van de deelnemers van het fonds en van de bijdragende werkgevers is betreffende duurzaamheid. Dit dient vervolgens het uitgangspunt te vormen voor het risico- en beleggingsbeleid. Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af over de duurzaamheidsprestaties van de beleggingen”*⁵

Ook DNB, verantwoordelijk voor het toezicht op pensioenfondsen, heeft zich - bij monde van toenmalig directielid Kellerman - uitgesproken voor het versterken van de invloed van de deelnemer op het (duurzame) beleggingsbeleid van het fonds: *“Aan iedere belegging is daarom - naast de vraag naar rendement - onlosmakelijk ook een morele vraag verbonden: wil ik de praktijken en plannen van dit bedrijf ondersteunen met het geld van de deelnemer? Dat zijn vanzelfsprekend geen gemakkelijke keuzes voor een bestuur. Neem uw maatschappelijke verantwoordelijkheid, en ga in gesprek met de deelnemer over duurzaamheid in het beleggingsbeleid van uw fonds. Het zal ons pensioenstelsel alleen maar sterker maken”*⁶

Binnen de ruimte die de wet nu biedt, gaan sommige pensioenfondsen en hun deelnemers al in overleg over verantwoorde beleggingen. Zo is het bij het ABP al zo dat het verantwoordingsorgaan betrokken wordt bij het beleggingsbeleid. Concreet heeft het Vo bij het ABP aangegeven dat het beleggingsbeleid meer in overeenstemming moet komen met de wensen van de deelnemer. Een voorbeeld daarvan is het besluit van het ABP om de beleggingen in tabak en kernwapens af te bouwen. Voor dit besluit hebben deelnemers via het Vo zich actief ingezet.⁷ De commissie beleggingen van het verantwoordingsorgaan van het ABP had dit onderwerp al meerdere malen besproken met en geagendeerd bij het bestuur, voordat het bestuur tot dit besluit kwam. Deze vorm van inspraak is nu echter niet geborgd in de wetgeving en dat pensioenfondsbesturen gebruik maken van deze mogelijkheid is niet gegarandeerd. Vo's hebben, ook als het pensioenfondsbestuur hun nadrukkelijk op deze manier betreft, onder de huidige wet- en regelgeving geen methode om hun wensen af te dwingen. Mochten de besluiten van het pensioenfondsbestuur niet overeenstemmen met de wensen van de deelnemers, dan is er dus geen mogelijkheid voor Vo's om een wijziging

Vertrouwen in de pensioensector behouden en versterken

Als het verantwoord beleggingsbeleid en met name het uitsluitingsbeleid van een pensioenfonds afwijkt van de wens van de meerderheid van haar deelnemers, kan dit het vertrouwen in het stelsel van aanvullende pensioenen beschadigen. Aan de andere kant kan een bewuster beleggingsbeleid, waarbij de deelnemer betrokken wordt en het pensioenfondsbestuur het gesprek aangaat met de deelnemer, het vertrouwen in het

⁵ Rapport "Pensioen: Onzekere zekerheid, bijlage bij Kamerstukken II 2009/10, 30413, 138.

⁶ DNB, 'speech Joanne Kellerman – pensioenseminar 2014' (2014), https://www.dnb.nl/binaries/speech%20jk_tcm46-311957.pdf

⁷ ABP, 'ABP stopt met beleggen in tabak en kernwapens' (2018), <https://www.abp.nl/over-abp/actueel/nieuws/abp-stopt-met-beleggen-in-tabak-en-kernwapens.aspx>

pensioenstelsel versterken. De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling concludeert op basis van gesprekken met deelnemers dat het raadplegen van deelnemers en het aangaan van het gesprek met de deelnemers het vertrouwen van deelnemers in het fonds kan versterken. Dat komt niet alleen omdat zij op dat moment het idee hebben gehoord te worden, maar ook omdat zij tijdens een raadpleging beter geïnformeerd worden over de achtergronden van besluiten en over het reilen en zeilen van het pensioenfonds.⁸

Ook de pensioensector zelf onderschrijft het belang van een verantwoord beleggingsbeleid en het draagvlak hiervoor onder deelnemers. In de Code Pensioenfondsen, opgesteld door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid, is bijvoorbeeld opgenomen dat het bestuur er zorg voor draagt dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen. Expliciet staat in de Code Pensioenfondsen als toelichting bij norm 29: *“Voor het beleid over verantwoord beleggen is het van belang om draagvlak te creëren in dialoog met het Vo of het Bo”*.⁹

Waar velen het belang benadrukken van een verantwoord beleggingsbeleid en creëren van draagvlak daarvoor bij het Vo en Bo, regelt dit wetsvoorstel dat het Vo ook daadwerkelijk een adviesrecht krijgt op het verantwoord beleggingsbeleid van het pensioenfonds, plus een goedkeuringsrecht voor het zogenaamde uitsluitingenbeleid (in welke sectoren of specifieke bedrijven wordt uitdrukkelijk niet belegd). Zo wordt de stem van de deelnemer zoals vertegenwoordigd in het Vo en Bo doorslaggevend voor wat betreft de uitsluitingen. Gegeven het grote belang van behoud van vertrouwen in de pensioensector is het gerechtvaardigd de regeling in de Code weerslag te geven in de wet door de Pensioenwet aan te passen en aan te vullen.

4. Nieuwe mogelijkheden voor Vo's en Bo's

De Vo's en Bo's kunnen vervolgens op verschillende manieren het beleid van het pensioenfonds aanpassen. Dat kan bijvoorbeeld door bedrijven of bedrijfstakken uit te sluiten. Denk aan de eerder genoemde uitsluiting van beleggingen in tabak of bedrijven die kernenergie produceren of kolencentrales exploiteren.

Het versterken van de rechten van het Vo en het expliciteren van de rol van het Bo kan tot verschillende uitkomsten leiden. Ten eerste ontstaat natuurlijk de mogelijkheid dat een beleggingscategorie of bedrijf in opdracht van het Vo of Bo wordt uitgesloten. Een andere mogelijkheid is dat het Vo het bestuur vraagt of het Bo het bestuur opdraagt om in gesprek te gaan met bepaalde bedrijven over het meer in lijn brengen van de bedrijfsvoering met de wensen van de deelnemers. Dit wordt ook wel actief aandeelhouderschap genoemd. Benchmarks of rangschikkingen kunnen daarbij een middel zijn om het beleggingsbeleid te sturen. Er zijn verschillende rangschikkingen beschikbaar of in de maak, waardoor de prestaties van bedrijven op verschillende vlakken in kaart worden gebracht. Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen van de VN, die niet alleen gericht zijn op klimaatbeleid, maar veel breder zijn. Daarbij wordt bijvoorbeeld ook beoogd om armoede te bestrijden en de gezondheid van de wereldbevolking te

⁸ VBDO, 'Raadplegen deelnemers pensioenfondsen over duurzaam beleggen', (januari 2015), vbdo.nl/files/media/VBDOhandleidingdef.pdf, 12

⁹ Pensioenfederatie, 'Code Pensioenfondsen' (2013), <https://www.pensioenfederatie.nl/paginas/nl/openbaar/publicaties/servicedocumenten/code-pensioenfondsen> >

verbeteren. De World Benchmarking Alliance is één van de benchmarks die zich hierop richt. Een Vo of Bo zou dan kunnen besluiten om niet in bedrijven te beleggen waarbij de score onvoldoende is, of niet meer in de slechtste x procent van de bedrijven in een bepaalde categorie te beleggen. Desinvesteren door het betreffende pensioenfonds kan dan een drukmiddel voor het bestuur zijn. Ook is het mogelijk dat een Vo vraagt of Bo afdwingt dat het pensioenfondsbestuur meer gaat investeren in projecten of bedrijven met een grote maatschappelijke waarde. Een combinatie van deze drie opties is ook mogelijk. In elk geval zullen deelnemers door dit initiatiefvoorstel beter bij bovenstaande opties worden betrokken en hierover beter worden geïnformeerd.

.. Dit geeft meer flexibiliteit in het bepalen van de keuze en kan bedrijven ook bewegen om zich in te spannen voor een hogere score in de benchmarks.

Principieel stelt de indiener zich op het standpunt dat Vo's en Bo's zelf moeten kunnen besluiten wat hun inzet is. Het betreft immers geld van de deelnemer. De politiek gaat niet over hoe dat wordt belegd. Deze initiatiefwet treedt op geen enkele wijze in die vrijheid van pensioenfondsen. De wet geeft alleen de deelnemers, via het Vo en Bo, meer zeggenschap in het verantwoordwoord beleggingsbeleid van hun pensioenfondsen.

5. Gevolgen: betere verantwoording door fondsbestuur en meer invloed deelnemer

Dit wetsvoorstel heeft gevolgen voor een aantal partijen die betrokken zijn bij het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Ten eerste heeft het voorstel natuurlijk gevolgen voor de deelnemer. De deelnemer kan door de wijziging directer invloed uitoefenen op het verantwoord beleggingsbeleid, inclusief het uitsluitingenbeleid, via het verantwoordingsorgaan. Hierdoor krijgt de deelnemer meer te zeggen over zijn of haar eigen pensioengeld. Concreet is het zo dat de deelnemer, anders dan op het pensioenfondsbestuur, direct invloed kan uitoefenen op de samenstelling van het Vo. Dat kan op twee manieren. Bij pensioenfondsen waar verkiezingen voor het Vo zijn kan de deelnemer zich verkiesbaar stellen of via de verkiezingen stemmen op de kandidaat van zijn of haar keuze. Bij pensioenfondsen waar nog geen verkiezingen worden georganiseerd kan de deelnemer verzoeken om verkiezingen te organiseren. Daarbij is de steun van 1% van de deelnemers of ten minste 500 deelnemers, gewezen deelnemers of pensioengerechtigden nodig.

Ten tweede verandert er iets voor het Vo en het Bo en haar leden. Het verantwoordingsorgaan krijgt er belangrijke bevoegdheden bij: het adviesrecht voor wat betreft het verantwoord beleggingsbeleid en het goedkeuringsrecht voor het uitsluitingenbeleid. Dit betekent dat Verantwoordingsorganen zich voldoende moeten verdiepen in het verantwoord beleggingsbesluit.

Ook voor het pensioenfondsbestuur heeft dit wetsvoorstel gevolgen. Omdat de positie van het verantwoordingsorgaan wordt versterkt wordt de opdracht voor het pensioenfondsbestuur om het verantwoordingsorgaan te overtuigen van de juistheid van het door haar gevoerde beleid zwaarder, met name als het gaat om het uitsluitingenbeleid. Bij een verschil van inzicht tussen bestuur en Vo met betrekking tot het uitsluitingenbeleid is het immers noodzakelijk tot overeenstemming te komen tussen bestuur en het Vo/Bo, terwijl in de huidige situatie het bestuur nog gemotiveerd kan afwijken van het advies van het Vo.

Bewust wordt er in dit voorstel niet voor gekozen om Vo's goedkeuringsrecht te geven voor het verantwoord beleggingsbeleid, maar het te laten bij een adviesrecht. Dit zou de invloed van de deelnemer, via het Vo, verder versterken dan in het voorliggende voorstel. De initiatiefnemer heeft hiervoor bewust niet gekozen, omdat het risico bestaat dat het Vo dan medebeleidsbepaler wordt. Medebeleidsbepalers zijn in het huidige wettelijke kader onderworpen aan toetsing door DNB. Dit stelt (additionele) eisen aan de geschiktheid van leden van het Vo, wat voor verwarring of onduidelijkheid zou kunnen zorgen bij Vo's die verkozen worden. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als iemand verkozen is die vervolgens niet goedgekeurd wordt? Of zouden mensen zich alleen verkiesbaar mogen stellen wanneer ze geschikt bevonden worden? De initiatiefnemer weegt de toegankelijkheid van het Vo voor 'gewone' deelnemers zwaarder dan het goedkeuringsrecht op het volledige verantwoord beleggingsbeleid, temeer omdat het Vo wel een goedkeuringsrecht krijgt voor het uitsluitingenbeleid. Bovendien krijgt het Vo expliciet een adviesrecht voor het verantwoord beleggingsbeleid, waardoor het bestuur duidelijker rekening moet houden met de wensen van het Vo op het gebied van het verantwoord beleggingsbeleid. Het (indirect) verzwaren van de eisen voor het lidmaatschap van het Vo door de bevoegdheden verder uit te breiden dan in dit voorstel zou volgens de indier een onnodig hoge drempel opwerpen voor mensen om lidmaatschap van het Vo te ambiëren. *[In de consultatiefase worden partijen, waaronder toezichthouder DNB, nadrukkelijk uitgenodigd om op deze keuze te reflecteren.]*

Voor het Bo geldt deze overweging niet, aangezien het Bo op dit moment al gezien wordt als medebeleidsbepaler en er al zwaardere eisen worden gesteld voor het lidmaatschap van het Bo dan voor het lidmaatschap van het Vo.

De financiële en administratieve gevolgen van dit voorstel zijn beperkt, omdat er in principe weinig verandert aan de hoofdlijnen van de governance van pensioenfondsen. De bestaande organen, zoals het Vo danwel Bo en het bestuur, blijven bestaan. Het ontwikkelen en periodiek actualiseren van een uitsluitingenbeleid kan voor fondsen die dit tot nu toe niet hebben ontwikkeld een additionele last tot gevolg hebben. Gezien het feit dat het beleggingsbeleid van pensioenfondsen onder de huidige wet- en regelgeving al aan strenge voorwaarden moet voldoen zal dit voorstel relatief zeer beperkte gevolgen hebben.

6. Relatie met debat over toekomst van het pensioenstelsel

De initiatiefnemer is zich er terdege van bewust dat er op dit moment gewerkt wordt aan een vernieuwing van het pensioenstelsel. Dit wetsvoorstel staat uitdrukkelijk los van deze discussie en kan een bijdrage leveren in zowel het huidige pensioenstelsel als een toekomstig 'nieuw' stelsel. In het regeerakkoord is aangegeven dat belangrijke uitgangspunten uit het huidige stelsel behouden blijven, zoals verplichtstelling, collectieve uitvoering, risicodeling en fiscale ondersteuning. In het parlement is ook breed draagvlak voor deze uitgangspunten voor het pensioenstelsel, waaronder de verplichtstelling. Daardoor blijft de noodzaak bestaan om de invloed van deelnemers op het verantwoord beleggingsbeleid te versterken en te borgen in wetgeving, of het nu in het huidige stelsel is of het toekomstige stelsel waaraan nu wordt gewerkt door anderen dan de initiatiefnemer.

7. Consultatie

Volgt na afloop van de internetconsultatie.

8. Constitutionele paragraaf

Dit wetsvoorstel raakt niet direct aan een van de in de Grondwet opgenomen grondrechten.

II. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Artikel I, onderdeel A, en artikel II, onderdeel A (artikel 115a van de Pensioenwet en artikel 110e van de Wvb)

Met dit onderdeel wordt voorgesteld de adviesrechten van het verantwoordingsorgaan uit te breiden en een goedkeuringsrecht voor het verantwoordingsorgaan te introduceren, zodat deelnemers meer invloed hebben op het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfondsen.

Voorgesteld wordt het verantwoordingsorgaan:

- a. een adviesrecht te geven voor elk voorgenomen besluit met betrekking tot de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen, met uitzondering van het uitsluitingsbeleid; en
- b. een goedkeuringsrecht te geven voor elk voorgenomen besluit met betrekking tot het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds.

Zie voor een nadere toelichting bij de keuze voor een adviesrecht respectievelijk goedkeuringsrecht paragraaf 5 van het algemeen deel van deze memorie van toelichting.

In de praktijk kan het voorkomen dat het bestuur en het verantwoordingsorgaan het oneens zijn over een voorgenomen besluit. Indien er sprake is van een goedkeuringsrecht en de goedkeuring ontbreekt, roept dit de vraag op wat er in een dergelijke situatie moet gebeuren. Geregeld wordt dat de statuten van het pensioenfonds moeten voorzien in een geschillenregeling voor goedkeuringsbesluiten. Een dergelijke regeling kan bijvoorbeeld bestaan uit het toevoegen van een extra besluitvormingsprocedure voor het geval er een geschil bestaat. Gebruikmaken van het enquêterecht (artikel 219 van de Pensioenwet dan wel artikel 212 van de Wvb) kan op dat moment een te zwaar middel zijn. Dit is in lijn met artikel 115c, achtste lid, van de Pensioenwet.

Daarnaast wordt voorgesteld vast te leggen dat het ontbreken van goedkeuring voor het uitsluitingsbeleid de vertegenwoordigingsbevoegdheid van bestuur of bestuurders niet aantast. De goedkeuring heeft derhalve interne werking. Reden hiervoor is dat derden moeten kunnen vertrouwen op de rechtsgeldigheid van de door het pensioenfonds verrichte handelingen. Hiermee wordt aangesloten bij artikel 115c, tiende lid, van de Pensioenwet.

Artikel I, onderdeel B (artikel 115c van de Pensioenwet)

In lijn met de uitbreiding van de rechten van het verantwoordingsorgaan, wordt met dit onderdeel voorgesteld ook de adviesrechten en goedkeuringsrechten van het belanghebbendenorgaan uit te breiden, zodat deelnemers meer invloed hebben op het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid (waaronder het uitsluitingsbeleid) van pensioenfondsen.

Artikel 115c, achtste en tiende lid, van de Pensioenwet bevat reeds nadere voorschriften voor de situatie waarin het bestuur en het belanghebbendenorgaan het oneens zijn over een voorgenomen besluit en/of de vereiste goedkeuring ontbreekt.

Artikel I, onderdeel C, en artikel II, onderdeel B (artikel 135 van de Pensioenwet en artikel 130 van de Wvb)

In artikel 135 van de Pensioenwet en artikel 130 van de Wvb worden eisen gesteld aan het beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Een pensioenfonds is naar huidig recht reeds verplicht in het bestuursverslag te rapporteren over de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Daarnaast zijn in de Code Pensioenfondsen verschillende regels opgenomen over maatschappelijk verantwoord beleggen.

Met dit onderdeel wordt voorgesteld in artikel 135 van de Pensioenwet en artikel 130 van de Wvb een expliciete wettelijke verplichting te introduceren voor pensioenfondsen om vast te leggen op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Dit sluit aan bij de bestaande praktijk en de Code Pensioenfondsen.

Daarnaast wordt expliciet vastgelegd dat pensioenfondsen in dit kader uitsluitingsbeleid moeten vaststellen. In het uitsluitingsbeleid wordt vastgelegd in welke ondernemingen of activiteiten het pensioenfonds niet belegt om redenen die verband houden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.

Voor de volledigheid wordt opgemerkt dat de verplichting om uitsluitingsbeleid vast te stellen een pensioenfonds niet verplicht om – behalve het wettelijk verplichte verbod om te beleggen in ondernemingen die clustermonitatie, of cruciale onderdelen daarvan, produceren, verkopen of distribueren (artikel 21a Besluit marktmisbruik Wft) – ook daadwerkelijk uitsluitingen te hanteren in het beleggingsbeleid. Een pensioenfonds kan ook aan deze verplichting voldoen door in het uitsluitingsbeleid gemotiveerd vast te leggen dat (behoudens de wettelijk verplichte uitsluitingen) geen uitsluitingen worden gehanteerd.

Voorgesteld wordt pensioenfondsen te verplichten het uitsluitingsbeleid ten minste tweejaarlijks te evalueren en actualiseren. Dit laat uiteraard onverlet dat een pensioenfonds het uitsluitingsbeleid bij elke wijziging op dat terrein moet aanpassen en het voornemen daartoe ter goedkeuring moet voorleggen aan het verantwoordingsorgaan of belanghebbendenorgaan.